

Skogsvägen - Toppvägen (21)

Skogsvägen

Beskrivning

Miljön sträcker sig utmed Toppvägens norra del, Vretstigen, Skogsvägens västra del och en del av Bergsringen. Området exploaterades i början av 1960-talet. Bebyggelsen uppfördes av flera olika byggfirmor, vilket givit en varierad utformning. Ett gemensamt drag är att husen har ett ganska anspråkslöst men ändå genomtänkt utförande. Centralt i området finns en stor grön yta som bidrar till att skapa rymd.

Miljö

Utmed Vretstigen och Toppvägens norra del ligger tvåvåningsradhus, medan Toppvägens södra del, Skogsvägen och första delen av Bergsringen är bebyggda med kedjehus.

Gemensamt för miljön är

Tomternas utformning

- Tomterna är små, men gemensamma grönytor ger rymd.
- Trädgårdarna är uppvuxna och planterade med buskar, blommor och enstaka träd.

Byggnadernas placering och utformning

- Både radhuslängorna och kedjehusen är indragna en bit från gatan, så att små förgårdar skapas. Vid Toppvägen ligger kedjehusen med gavlarna mot gatan.
- Våningshöjden är en eller två våningar.
- Taken är obrutna sadeltak.
- Kedjehusen förbinds med varandra genom garage, medan radhusens garage är placerade två och två mot gatan.

Material och färgsättning

- Fasadmaterialet är träpanel, ofta av locklisttyp. Kedjehusen vid Skogsvägen har putsade gavlar.
- Färgsättningen är ljus, men enstaka byggnader har vid senare ommålning fått en mörkare kulör. Kedjehusen vid Toppvägen har tvåfärgade gavlar, med ett ljusare parti nedtill och ett mörkare upptill.
- Taken är täckta av rött lertegel.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 104:

”Rad- och kedjehusbebyggelsen i området ger en god bild av det tidiga 1960-talets småhusbyggande. Husen har en relativt enkel utformning, men ett varierat uttryck har skapats genom att flera olika byggnadsfirmor har byggt husen i området. Typiskt för tidens stadsplaneideal, och en viktig del av områdets karaktär, är den öppna gräsytan mellan husen vid Skogsvägen och Toppvägen”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För området gäller byggnadsplanerna B 551027 och B 610714. Planerna medger ej tillbyggnader.

Förslag till åtgärder

För att bibehålla områdets karaktär är det viktigt att fasad- och takmaterial samt färgsättningen bibehålls, därför bör lovplikten utökas vid en eventuell detaljplaneändring.

Skogsvägen

Toppvägen

Ekedalsvägen - Fölvägen (22)

Villa vid Fölvägen

Beskrivning

Ekedalsområdet började bebyggas 1958 av byggnadsfirman Widmark och Platzer. Terrängen sluttar bitvis kraftigt. I den mer låglänta södra delen uppfördes tvåvånings radhuslängor och i den högre belägna norra delen friliggande villor. Mellan dessa, utmed Travarvägens västra del, finns ett parti med envåningsradhus med inredd vind samt souterrängplan, som utnyttjar den sluttande terrängen. Radhusen som påbörjades 1958 är ritade av arkitekt N-H Winblad, som också gjort stadsplanen. Villorna som stod färdiga i mitten av 1960-talet ritades av Hans Åkerblad och P-O Stark.

Miljö

Typiskt för miljön är

Tomternas utformning

- Radhustomterna är relativt små, medan villatomterna är större.
- Trädgårdarna är uppvuxna och planterade med blommor, buskar och träd.

Byggnadernas placering och utformning

- Radhusen är indragna en bit från gatan. Förgårdarna är inbyggda genom att varje hus har carport med grindar samt förråd mot gatan. Även souterrängradhusen skiljs från gatan genom förgårdar och carport, medan trädgårdssidan är mer öppen och sluttar ned mot Ekedalsvägen. Villorna ligger placerade centralt på tomterna.

- Radhusen har flacka sadeltak, medan souterrängradhusen och villorna har brantare sadeltak. Souterrängradhusen har också takfönster och takkupor.

Material och färgsättning

- Byggnaderna är genomgående spritputsade. Radhusens gavlar har dekorband i slätputs.
- Färgskalan var ursprungligen hållen i grått, beige och gult. Många fasader har dock avfärgats i avvikande färger i samband med renoveringar under 1900-talet.
- Radhusens flacka tak är täckta med tjärad papp, medan souterrängradhusen och villornas tak är täckta med rött tegel, som i några fall bytts ut mot svart betongtegel.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 105:

”De putsade radhusen i Ekedalsområdet känns i materialval och dekor väl igen från andra områden som Widmark & Platzer bebyggt i Järfälla. Med sina kringbyggda förgårdar har området ändå fått en alldeles speciell och värdefull karaktär. De friliggande villorna förmedlar tillsammans en god bild av 1960-talets mer påkostade småhusområden vilket förstärks av slutningen de ligger i och utsikten mot Jakobsbergs centrum”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Ekedals- och Fölvägsområdet omfattas av fyra byggnadsplaner; B580305, B610214, B620316 och B690625. Samtliga planer medger ytterligare byggrätter. För villorna utmed Fölvägen gäller exempelvis att byggrätten uppgår till max 180 m² inklusive uthus av en tomt om minst 600 m².

Förslag till åtgärder

Beträffande radhusen är det viktigt att värna om karaktären mot gatan.

Detaljplaneändringar kan behövas för att ta bort byggrätter på förgårdsmark.

För villorna bör gälla att eventuella tillbyggnader förläggas åt baksidan, så att gatufasaderna hålls intakta.

I samband med renoveringar ska putsfasaderna bibehållas, önskvärt vore också att färgsättningen anknyt mer till den ursprungliga. I vissa fall ger framförallt radhuslängorna ett splittrat intryck, då den genomtänkta färgsättningen av varje radhuslänga, med flera nyanser inom samma färgskala, bytts ut mot en mer individuell färgsättning. Om detaljplaneändringar genomförs bör utökad lovplikt införas för alla typer av fasadändringar.

Villor vid Fölvägen

Radhus vid Ekedalsvägen

Hovvägen (23)

Grändvillor, Hovvägen

Beskrivning

Villorna vid Hovvägens norra del är uppförda kring 1960 av SIAB (Svenska Industribyggen AB). De är souterränghus som skiljs genom en smal gränd, varför de kallas grändvillor.

Miljö

Miljön utmärks av Tomternas utformning

- Tomterna är små och avgränsas av häckar eller låga staket.
- Trädgårdarna är uppvuxna och planterade med blommor, buskar och fruktträd.

Byggnadernas placering och utformning

- Bostadshusen ligger indragna från gatan, så att avskilda förgårdar skapas. Avskildheten förstärks genom att garagen placerats i liv med gatan, samt att flertalet grändvillor har häckar eller staket ut mot gatan.

- Bostadshusen är två våningar höga inklusive souterrängplan.

Genom att terrängen utnyttjats maximalt skapas ett intryck av att grändvillorna på den västra sidan är två våningar höga, medan de på östra sidan endast är en våning höga.

- Taken är flacka, obrutna sadeltak.

Material och färgsättning

- Fasaderna åt gata och trädgård är klädda

med rött tegel, medan gavelfasaderna är ljusputsade.

- Taken är täckta med tvåkupigt rött lertegel.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 105

”De s k grändvillorna längs Hovvägen är en intressant byggnadstyp och ger ett harmoniskt och välplanerat intryck. Variationen mellan tegel och puts som fasadmateriäl är ett tidstypiskt drag och bidrar till att ge området ett livfullt utseende”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För Hovvägens norra del gäller byggnadsplan B600512, där begränsade byggrätter ges. Planen medger att uthus/förråd placeras på förgårdsmark, det vill säga åt gatan.

Förslag till åtgärder

Grändvillorna vid Hovvägens norra del är i stort sett oförändrade sedan byggnadstiden. En del mindre förändringar har skett i området, såsom byte av garageportar och ytterdörrar. Det är viktigt att såväl fasadmateriäl som takmateriäl bibehålls vid renoveringar.

Det är också viktigt att värna om karaktären ut mot gatan, där det finns byggrätter för mindre förråd. Eftersom förgårdarna är små, innebär detta dock i praktiken att man måste ”bygga för” entréer eller fönster, varför detta knappast torde bli aktuellt.

I områdets västra del finns en fornlämning, raä 229, som omfattas av kulturmiljölagens bestämmelser.

Grändvillor, Hovvägen

Betselvägen (24)

Beskrivning

Kring Betselvägen finns ett mindre område med villor från 1950-talet. De är inte gruppbyggda utan har uppförts direkt för respektive byggherre. Villorna har individuella drag men bildar ändå gemensamt en enhetlig miljö.

Miljö

Karakteristiskt för 1950-tals miljön vid Betselvägen är

Tomternas utformning

- Tomterna är relativt stora. De är plana och avgränsas av häckar eller enkla staket.
- Trädgårdarna är uppvuxna med planteringar och träd.

Byggnadernas placering och utformning

- Bostadshuset ligger något indragna från gatulivet.
- Bostadshuset är uppförda i två plan, ursprungligen fanns även garage inrymda i bottenvåningen.
- Taken är enkla, obrutna sadeltak.
- Låga garagebyggnader har ofta byggts till senare.

Material och färgsättning

- Fasadmaterialet är puts, i något fall har detta bytts vid senare renovering.
- Färgsättningen är ljus, beige puts dominerar.
- Taken är täckta av rött lertegel. I några fall har takmaterialet förändrats vid renovering.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 106:

”Villorna längs med Betselvägen är av en typ som var vanlig under 1950-talet, men förekommer i Järfälla huvudsakligen spritt i äldre områden. Eftersom huvuddelen av villorna är välbevarade får man på Betselvägen en god uppfattning av såväl denna byggnadstyp som av 1950-talets villbygge i stort”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För Betselvägen gäller byggnadsplan B530425. Den medger ytterligare byggrätter.

Förslag till åtgärder

Vid eventuella renoveringar bör de ljusa putsfasaderna bibehållas, likaså bör takmaterialet vara rött lertegel.

Eventuella tillbyggnader på bostadshuset förläggs åt trädgårdssidan och anpassas till husets karaktär. Nya garagebyggnader ska placeras så att de ej dominerar, om möjligt vid husets ena gavel och måste utformas på ett sådant sätt att de smälter in i miljön.

Betselvägen

Dressyrvägen (25)

Beskrivning

Kring Dressyrvägen ligger en grupp kedjehus, uppförda av byggnadsfirman Widmark & Platzer vid 1960-talets mitt. Bostadshusen sammanbinds med varandra genom låga garage. Den kulturhistoriska miljön omfattar hela Dressyrvägen.

Miljö

Miljön vid Dressyrvägen utmärks av

Tomternas utformning

- Tomterna är relativt små. De är plana och skilda åt genom häckar och staket.
- Trädgårdarna är planterade med blommor, buskar och enstaka träd.

Byggnadernas placering och utformning

- Bostadshusen ligger vända med gavlarna åt gatan.
- Byggnaderna är en våning höga med inredd vind.
- Taken är enkla, obrutna sadeltak med brant fall.

Material och färgsättning

- Fasaderna är klädda med spritputs, med dekorband i slätputs.
- Färgsättningen är beige med dekorband i vitt.
- Taken är täckta med rött lertegel.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 108:

”Dressyrvägens kedjehus är typiska för såväl 1960-talet som för flera av Widmark & Platzers områden i Järfälla. Med de enkelt utformade husens placering längs vägslingan skapas ett levande och harmoniskt gaturum.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Dressyrvägen omfattas av byggnadsplan B610306, som endast medger mycket begränsade byggrätter.

Förslag till åtgärder

Kedjehusen vid Dressyrvägen är mycket väl bevarade sedan byggnadstiden. För att bibehålla karaktären är det viktigt att såväl material som färgsättning inte förändras i samband med renoveringar, utan att man försöker behålla ursprungliga material och färgsättning. Utökad lovplikt kan behövas för att säkerställa detta. Däremot behövs inte någon planändring för att ta bort byggrätter, eftersom den nuvarande detaljplanen inte medger några tillbyggnader.

Dressyrvägen

Jakobsbergs gård (26)

Beskrivning

Miljön omfattar Jakobsbergs gård samt den omgivande parken.

Jakobsbergs gård ligger på mark som tillhört byn Vibble. Jakob Lilliehöök ärvde 1642 gårdarna i Vibble och efter hans död 1657 skapade änkan, Brita Cruus, ett säteri som gavs namnet Jakobsberg. Efter att ha haft många privata ägare, såldes Jakobsberg 1918 till Mälardalens län och efter detta till Egnahems AB. Företaget började därefter stycka ägorna till småbruk och trädgårdsmästerimark. Även villatomter styckades av. På de forna ägorna började samhället Jakobsberg att växa upp.

Herrgårdsbyggnaderna och den omgivande parken såldes 1919 till fil dr Karl Petander, som grundade Jakobsbergs folkhögskola.

Huvudbyggnaden vid Jakobsbergs gård

Miljö

Jakobsbergs gård ligger vackert på en liten höjd. Den omgivande parken är lummig med flera stora ekar. Vid gårdens huvudentré finns en damm kvar, som är en rest av en äldre trädgårdsanläggning. I parken finns också två runstenar från 1000-talet som flyttats hit.

Själva herrgården består av en huvudbyggnad och två flyglar. I närmiljön finns också flera byggnader som uppförts för folkhögskolans räkning.

Huvudbyggnaden är en träbyggnad i två våningar. Exteriören är reveterad och avfärgad i beige spritputs. Det brutna och valmade sadeltaket är klätt med svart skivplåt. Flyglarna är även de knuttimrade med reveterade och ljusputsade fasader.

De branta sadeltaken är valmade och täckta av rött tegel. Samtliga byggnader är invändigt moderniserade för folkhögskolans behov.

Av de nyare byggnaderna som tillkommit för folkhögskolans behov kan en gymnastiksal i funktionalistisk stil nämnas, numera omändrad till samlingsal.

Huvudbyggnaden genomgick 2015 en exteriör renovering under antikvarisk medverkan, där syftet var att återge byggnaden det utseende den troligen hade i slutet av 1800-talet.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 109:

”Jakobsbergs gård var till in på 1900-talet en av Järfällas största gårdar. Den är ett typiskt exempel på hur de bondeägda gårdarna under 1600-talet i hög utsträckning förvärvades av adeln och gjordes till säterier med ståndsmässig bebyggelse. Jakobsbergs gård har också gett namn åt samhället Jakobsberg som har byggts upp på mark som avstyckats

från den gamla gården. Därigenom är Jakobsbergs gård en viktig del av det moderna samhällets historia”.

N B: Fel i citat, Vibble-Jakobsberg har ej varit bondeägt.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

En ny detaljplan daterad 2012-01-12 har tagits fram i syfte att skydda bebyggelsen vid Jakobsbergs gård. Skyddsbestämmelserna innebär bland annat rivningsförbud och omfattar huvudbyggnad, flyglar och den tidigare gymnastiksalen. Även trädgården och allén har fått skyddsbestämmelser.

Vidare finns en detaljplan daterad 2010-12-02 som möjliggjorde uppförandet av tre flerfamiljshus i den nordvästra delen av parken. De två runstenarna i parken omfattas av kulturmiljölagens bestämmelser.

Förslag till åtgärder

Skyddsföreskrifterna bedöms som tillräckliga. Runstenarna har ett starkt skydd i kulturmiljölagen.

En av runstenarna

Kvarnbacken (27)

Beskrivning

Gravfältet vid Kvarnbacken har tillhört den förhistoriska byn Vibble. Här finns ca 90 synliga lämningar, exempelvis högar och runda stensättningar. Det är därmed ett av Järfällas största. Genom gravanläggningarnas former kan gravfältet dateras till yngre järnålder (ca 500 -1100 e Kr.). En av gravarna på Kvarnbacken utgörs av en skeppsättning, den enda i ett slag i Järfälla.

På Kvarnbacken fanns det redan i början av 1780-talet en kvarn under Jakobsbergs gård. Kvarnen har i flera sammanhang kommit att bli en symbol för Jakobsberg. Kvarnen var en så kallad holländare från 1800-talets mitt och den brann ned natten till den 18 maj 1980. En kopia som byggdes upp brann ned natten till den 18 augusti 1997. En ny kopia stod klar 1998 och den brann i sin tur ned natten till den 12 juni 2005. På Kvarnbacken finns även lämningar efter den kvarnstuga där mjölnaren hade sin bostad.

Gravfältet vårdas regelbundet genom slätter och röjning, en skötselplan från 1992 finns framtagen i samråd med Riksantikvarieämbetet.

Gravhögar vid Kvarnbacken

Kvarnen och Kvarnbacken ägs av Järfälla kommun.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 110:

”Gravfältet på Kvarnbacken är kommunens största och genom sina tydliga anläggningar också ett av de mest sevärda. Det har också ett stort kulturhistoriskt värde eftersom det kan knytas till Vibble by som var ursprunget till säteriet Jakobsberg”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

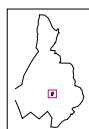
För Kvarnbacken gäller stadsplan S680131 som anger allmänt ändamål. Fornlämningarna omfattas av bestämmelserna i kulturmiljölagen.

Förslag till åtgärder

Fornlämningarna har ett starkt skydd genom kulturmiljölagen. Fortsatt vård av gravfältet enligt skötselplanen är viktig för att marken ska hållas öppen.

Resterna av kvarnen

Jakobsbergs centrum (28)

Beskrivning

Marken där Jakobsbergs centrum idag ligger, styckades av från Jakobsbergs gård 1920. Kring Jakobsbergs station började ett villasamhälle sakta växa fram. Vid stationen låg också ett par affärer.

När lokaler för provinsialläkare, barn- och mödravård samt en kommunalexpedition skulle uppföras 1949, förlades även denna byggnad invid stationen. Arkitekt var Wolter Gahn. Två år senare tillkom tre flerfamiljs- hus i två våningar på en tomt i närheten.

Ett byggnadsförbud lades över området 1953 och arkitekt Hans Åkerblad fick - efter att ha vunnit en tävling om ett nytt kommunalhus – i uppdrag att göra en plan för hela centrum. Den antogs av kommunen 1959 och fastställdes två år senare. Då hade redan Apotekshuset och det nya kommunalhuset uppförts. 1970 tillkom Posthuset efter ritningar av arkitekt Nils Rasing. Ursprungligen innehöll byggnaden både kontorslokaler och bostäder, samt i bottenvåningen post. Dessa tre byggnader; gamla kommunalhuset, kommunalhuset och Posthuset är alla exteriört välbevarade sedan sina respektive byggår. Av dessa tre är gamla kommunalhuset med sin fasad i rött tegel det mest intressanta. Samtliga tre byggnader ägs av Järfälla Hus AB.

Invid järnvägen finns fortfarande den ursprungliga stationsbyggnaden från 1876 kvar. Exteriört sett är den väl bevarad, medan interiören byggts om flera gånger. Byggnaden är uppförd i trä och är gulmålad med vita snickerier. I samband med utbyggnaden för Mäljarbanan flyttades byggnaden ett tiotal meter sommaren 2014.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 115:

”Byggnaderna kring Vasaplatsen i Jakobsbergs centrum speglar på ett tydligt sätt den kommunala förvaltningens och den kommersiella servicens utveckling under Järfällas mycket expansiva period på 1960- och 70-talen. Jakobsbergs gamla stationshus är en sedan byggnadstiden välbevarad byggnad som minner om järnvägens mycket stora betydelse för Jakobsbergs utveckling”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För denna del av Jakobsbergs centrum gäller detaljplan D 900329. I samband med detaljplaneläggning för Mäljarbanan ersattes den gamla detaljplanen för gamla stationshuset från 2001. Den nya detaljplanen är daterad 2012-07-12. Gamla stationshuset har skyddsbestämmelser innefattande bl a rivningsförbud.

Förslag till åtgärder

Skyddsbestämmelserna bedöms ge tillräckligt skydd för gamla stationshusets kulturhistoriska värde. Även det exteriört välbevarade gamla kommunalhuset som ritats av Wolter Gahn bör förses med skyddsbestämmelser och utökad lovplikt för att bevara det kulturhistoriska värdet, om det blir aktuellt med en ny detaljplan.

Jakobsbergs station

Domus Jakobsberg (29)

Miljön har utgått, eftersom fasaden förändrats vid flera tillfällen. Fortfarande kvarstår dock övervåningens utkragade beklädnad med ljusblå kakelplattor och det är viktigt att denna även i fortsättningen bevaras.

Texten nedan har inte uppdaterats.

Beskrivning

Domus i Jakobsberg stod klart 1964 och är uppfört efter ritningar av arkitekt Dag Ribbing vid Kooperativa Förbundets arkitekt- och ingenjörskontor.

Den norra fasaden som vetter mot Riddarplatsen är helt glasad i bottenvåningen medan övervåningen som är något utkragad, är klädd med ljusblå kakelplattor. Varuhusets ingång var ursprungligen placerad mitt på fasaden, men flyttades vid en ombyggnad till ena sidan.

Övriga fasader har byggts om vid olika tillfällen och Domus är numera inbyggt i Jakobsbergs galleria. Entrén från Riddarplatsen är därmed den enda bevarade fasaden från det ursprungliga varuhuset, som numera heter Coop.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 115:

”Domusvaruhuset i Jakobsberg är en mycket tidstypisk representant för de påkostade varuhus som på 1960-talet byggdes med ett medvetet formspråk”.

Detalj från kakelpanelen

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Domus omfattas av detaljplan D 900329, som anger handelsändamål. Någon form av skyddsföreskrifter finns inte.

Förslag till åtgärder

Genom att Domusvaruhuset genomgått flera ombyggnader i början av 1900-talet och därigenom förändrats kraftigt, så finns det ingen anledning att lägga några bevarandeaspekter eller restriktioner på byggnaden. Byggnaden föreslås utgå som kulturhistoriskt värdefull miljö.

Gamla Domus, Jakobsberg

Aspnässkolan (30)

Beskrivning

Den första skolan i Järfälla startade 1846, då sockenstämman beslöt att köpa torpet Aspnäs, för att där starta skola. Tidigare hade undervisningen hållits av klockaren och en läskunnig piga. En gemensam skola för Järfälla och Spånga, belägen i Hjulsta, fanns också mellan 1810-1845.

Skolhuset vid Aspnäs blev så småningom för litet, trots två tillbyggnader. Ett nytt skolhus, inrymmande både småskola och folkskola, byggdes och stod färdigt 1901.

När Jakobsberg började byggas ut på 1920-talet blev även de nya skollokalerna trånga. Ett planerat nybygge drog ut på tiden på grund av kriget, men 1945 stod ännu en ny skolbyggnad färdig innehållande sju klassrum, slöjdsalar och lärarrum. Tio år senare påbörjades byggnationen av nya skollokaler, då de gamla återigen blivit för små. På 1960-talet kompletterades dessutom skolan med tre provisoriska paviljonger för lågstadiet.

Det allra första skolhuset, som låg på andra sidan Viksjöleden, är rivet. Skolbyggnaden från 1901 har, trots vissa ombyggnader, ännu kvar mycket av den ursprungliga atmosfären. Byggnaden är ljusputsad och det branta sadeltaket är täckt med rött lertegel. Skolbyggnaden från 1945 har i stort sett kvar sin exteriör från byggnadstiden. Den är uppförd i gult tegel och har tegeltäckt sadeltak.

I samband med en renovering 1988 byggdes en del av den tidigare helt öppna entrén in. De pustade längorna från 1950-talet har flacka, plåttäckta sadeltak. Vid renoveringen 1988 förändrades den ena något genom att en tidigare arkad byggdes in samtidigt som nya entréer byggdes. I stort sett finns dock den ursprungliga karaktären bevarad.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 117:

”Med sina välbevarade skolbyggnader från 1901 och framåt visar Aspnässkolan upp en skolmiljö med tidstypiska inslag från större delen av 1900-talet. Härigenom är området en viktig del av Järfällas historia”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För Aspnässkolan gäller stadsplan S 760714, där beteckningen A för allmänt ändamål finns införd. Något skydd för de kulturhistoriska värdena finns inte. På platsen för de provisoriska paviljongerna uppfördes bostadsbebyggelse 2001.

Förslag till åtgärder

Vid en eventuell ny detaljplanläggning bör skolhuset från 1901 samt eventuellt också skolbyggnaden från 1945 förses med q. För övriga byggnader gäller att det är viktigt att slå vakt om 1950-tals karaktären genom att bibehålla ursprungliga material och färgsättning.

Skolbyggnaden från 1901

Skolbyggnaden från 1945

Jakobsbergs gamla brand- och polisstation (31)

Beskrivning

Järfälla kommun lät 1946 uppföra en brand- och polisstation vid Sturevägen, efter ritningar av arkitekt Tore Webjörn. Byggnaden är en och en halv våning hög. Fasaderna är klädda med gult tegel, medan sadeltaket är täckt av lertegel. Karakteristiskt för byggnaden är det höga tornet, som användes för torkning av brandslangar. Brandkåren flyttade 1962 till nya lokaler vid Hästskovägen och 1969 flyttade polisen till ett nybyggt hus på en tomt i hörnet av Viksjöleden och Hästskovägen. Den gamla brand- och polisstationen har därefter hyrts ut till olika verksamheter.

Byggnaden är exteriört sett väl bevarad och har inte förändrats sedan den byggdes.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 117:

”Den f d brand- och polisstationen är ett tidstypiskt och sedan byggnationstiden välbevarat exempel på kommunens tidigaste offentliga byggnader”.

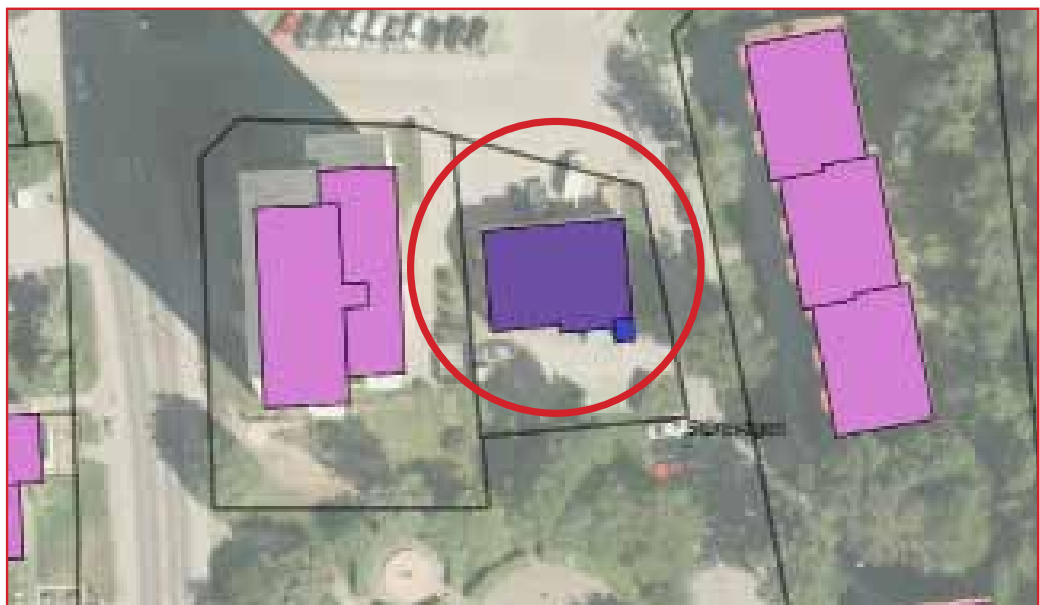
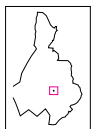
Gamla brand- och polisstationen, Jakobsberg

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Den gamla brand- och polisstationen omfattas av stadsplan S 850109 som medger handel och kontorsverksamhet. Planen ger ej något skydd men medger inte heller någon ytterligare bygg rätt.

Förslag till åtgärder

Inga exteriöra förändringar bör tillåtas. Om det blir aktuellt med ny detaljplan bör byggnaden förses med skyddsbestämmelser.

Hammargården (32)

Beskrivning

Pensionärshemmet Hammargården byggdes 1951. Lägenheterna bestod ursprungligen endast av ett rum och kök, men vid en ombyggnad i början av 1970-talet slogs de samman till lägenheter om två rum och kök samt badrum.

Hammargården består av två separata byggnadskroppar som sammanbinds med varandra av en tvärställd byggnadsdel med balkonger. Fasaderna är av gult tegel och sadeltaken är täckta av rött tegel. Arkitekturen är genomtänkt med fina proportioner och detaljer. En viktig del i miljön kring Hammargården är den lilla parken mellan Sturevägen och Vasavägen.

Byggnaderna är exteriört sett mycket välbevarade sedan byggnadstiden.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 119:

”Hammargården är en viktig del av kommunens sociala historia. Dessutom är den en av de få byggnaderna i Hammarområdet som har sin ursprungliga exteriör i behåll. Härigenom berättar byggnaden på ett värdefullt sätt om detta områdes tidigare homogena 1950-tals karaktär”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

För Hammargården gäller stadsplan S850109. Ytterligare byggrätt finns, dock ej högre än två våningar.

Förslag till åtgärder

Om ny detaljplan upprättas bör skyddsbestämmelsen q samt utökad lovplikt införas, för att skydda exteriören, som är helt oförändrad sedan byggnadstiden.

Hammargården

Nybergstorg (33)

Beskrivning

Miljön avgränsas av Vasavägen, Frihetsvägen och järnvägen.

Torget har fått sitt namn efter det närbelägna torpet Nyberg. Byggmästaren Hugo Holmquist köpte 1954 upp marken. 1958 invigdes ett litet centrum med ett höghus och ett par bostadshus. Det fanns vissa planer på att förlägga ett större centrum hit, med dessa realiserades inte, utan Jakobsbergs centrum kom istället att utvecklas kring järnvägsstationen.

Vid Nybergstorg finns fortfarande en del butiker och annan service kvar.

Förslag till åtgärder

Bebyggelsen kring själva torget har i stort sett sitt ursprungliga utseende bevarat, även om färgsättningen ändrats vid en senare renovering. Däremot har den kringliggande bostadsbebyggelsen från 1950-talet förändrats kraftigt exteriört i samband med renoveringar under slutet av 1980-talet.

Det är önskvärt att torget även framöver hålls öppet och inte byggs om.

I övrigt inga restriktioner.

Torpet Nyberg revs i mitten av 1960-talet.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 120:

”Husen kring Nybergstorg med bostäder, butiker och annan service är en välbevarad rest av det som utifrån ett privat initiativ planerades att bli hela Jakobsbergs centrum. Nybergstorg är härigenom en intressant del av det moderna samhället Jakobsbergs framväxt”.

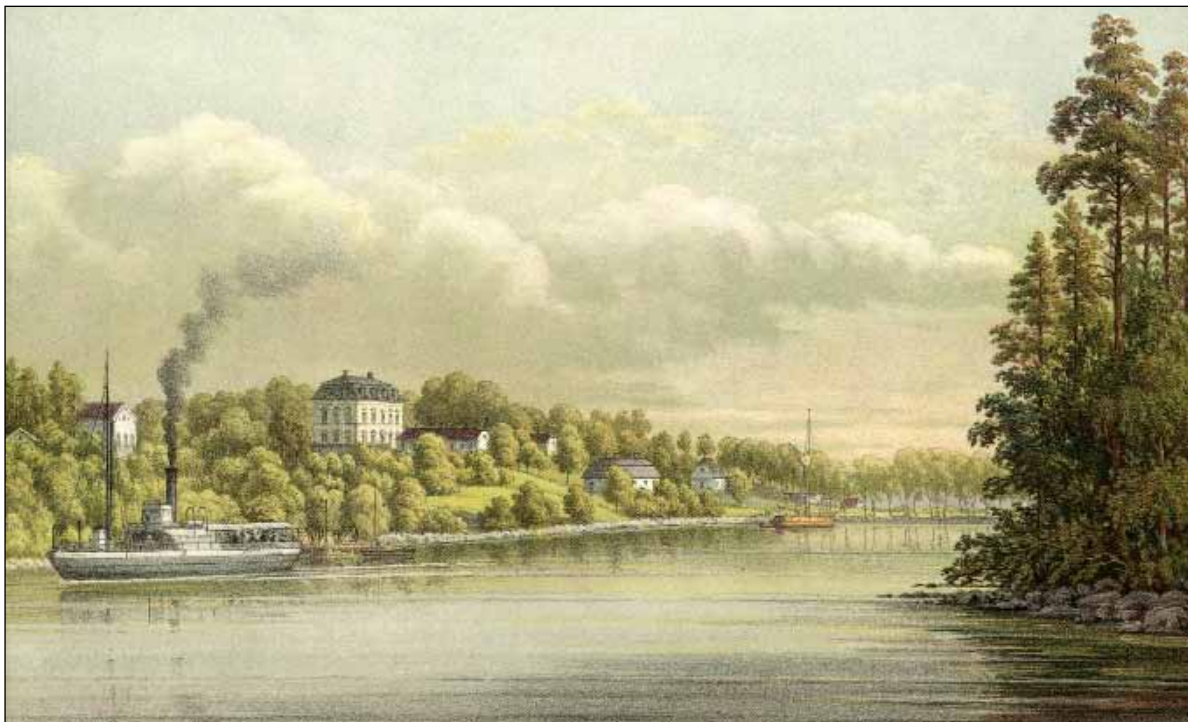
Gällande bestämmelser och rekommendationer

För Nybergstorg gäller fortfarande byggnadsplan B581103 som medger handel och bostäder. En ny detaljplan som medger bostadsbebyggelse har varit utställd på granskning under hösten 2015.

Punkthuset vid Nybergstorg- ett av Järfällas första höghus

Görvål - Gåseborg (34)

Vy från Görvålsviken mot Görvåls gård. Litografi från 1870-talet, A. Ney

Beskrivning

Görvål - Gåseborg är en komplex miljö, där fornlämningar, bebyggelse och ett äldre kulturlandskap samspelar. Görvål - Gåseborg ingår som en del i ett större område som är av riksintresse för kulturmiljövården. Området är också av riksintresse för natur- och friluftsliv. Den kulturhistoriskt avgränsade miljön sträcker sig från Henriksdal i söder till Slammertorp i norr. I väster avgränsas området av Mälaren och i öster följer den i stort sett den avgränsning som gjorts för riksintresseområdet för kulturmiljövård.

Några stensättningar vid Kvarnberget, söder om Bruket, samt öster om Görvåls griftegård pekar på att människor vistats i området redan under bronsålder eller äldre järnålder. Betingelserna för permanent bosättning i området var dock inte så goda under förhistorisk tid.

Den mest intressanta fornlämningen är fornborgen vid Gåseborg, som troligen tillkom under järnåldern. Några arkeologiska undersökningar har inte skett, varför en exakt datering är svår att göra.

Borgen ligger invid ett brant stup och på övriga sidor har jordvallar och stenmurar byggts för att hindra eventuella angrepp. Från Gåseborg har man en vidsträckt utsikt över Mälaren och en teori är att borgen ingått i ett system av försvars- och bevakningsanläggningar som funnits utmed de viktiga Mälarfärderna.

Görvåls gård bebyggdes troligen under medeltiden. Under 1500-talet fanns här en by med två gårdar.

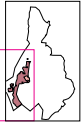
Den nuvarande huvudbyggnaden med sina flyglar påbörjades 1659 och arkitekt kan ha varit Jean de la Vallé, som då var en av de mest framstående arkitekterna i Sverige. Flyglarna ritades troligen av byggmästaren vid Görvål, Johan Petter Kirstenius. Byggherre var Elsa Elisabeth Brahe. De svängda paviljongerna är från 1760-talet.

Både huvudbyggnaden och flyglarna har byggts om flera gånger. Huvudbyggnadens vindsvåning tillkom på 1820-talet och i samband med detta förändrades taket. Köksdelen och glasverandan uppfördes 1901.

En mindre tillbyggnad av köksdelen gjordes 1996. Flyglarna byggdes om under 1700-talets mitt, efter att länge ha stått skadade efter en brand.

Unikt för Görvål är att så många övriga byggnader såsom bostäder för tjänstefolk, ekonomibyggnader, uthus, skola m fl finns bevarade. Detta är ovanligt för större gårdar i Stockholmstrakten. Den äldsta bevarade byggnaden på Görvål är villa Solbacka, som är från 1600-talets början, men som byggts om flera gånger sedan dess. Av arbetarbostäderna är trädgårdsmästarebostaden den äldsta bevarade, uppförd under 1800-talets första hälft. Det gulputsade stallet kom till 1849, medan övriga ekonomibyggnader till största del är från 1900-talets början. Görvåls skola, som ligger ett stycke österut från gården räknat, byggdes 1896 och är i stort sett oförändrad sedan byggnadstiden.

Inom det kulturhistoriskt avgränsade området finns gårdarna Dikartorp, Henrikstorp och Slammertorp samt torpen Marhagen och Baset som brukats under Görvål.

Vid Slammertorp, Baset och Henrikstorp finns äldre byggnader bevarade liksom vid torpen Sandudden, Lövhölmén, Hummelmora och Henriksdal. Sandvik finns omnämnt på kartor från 1600-talet, men först på 1770-talet blev stället bebott. Den nuvarande Sandviks gård är ett tidigt exempel på sommarhusbebyggelse.

Både huvudbyggnaden och Trädgårdsvillan uppfördes under 1800-talets andra hälft i schweizerstil, med ”snickarglädje” och utsiktsverandor. Huvudbyggnadens torn med veranda revs dock i samband med en upprustning, samtidigt som fasadsnickerierna förenklades. Flera välbevarade byggnader; Rättarbostaden, Trädgårdsmästarebostaden och tvätt- och bagarstugan samt flera uthus finns också kvar vid Sandvik.

I området ligger också Görvålns vattenverk, som stod färdigt 1929. Vattenverket är beläget längst ut på Skäfteholmen och här är framförallt en välbevarad arbetarbostad från 1928, avsedd för flera familjer, av intresse. På väg till Skäfteholmen passerar man den lilla ön Koffsan, vars flora inventerades av Carl von Linné 1731.

En mycket viktig del i miljön är det öppna kulturlandskapet vid Görvåln och Hummelmora.

I miljön ingår också Görvålns griftegård och Pilgrimskapellet, som båda ritats av arkitekt Pär Friberg. Griftegården togs i bruk 1973, medan Pilgrimskapellet stod färdigt fyra år senare.

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 128:

”Görvålns gård är en mycket välbevarad och komplex herrgårdsmiljö med byggnader från 1650-talet till början av 1900-talet. Tillsammans med ekonomibygnader, arbetarbostäder, omgivande torp och gårdar, allékantade vägar samt det öppna odlingslandskapet, speglas här ett för Mälardalen typiskt herrgårdslandskap där jordbruket bedrevs storskaligt med hjälp av ett stort antal statare och torpare. Jordbruk bedrivs fortfarande på Görvåln. Kargheten och de begränsade odlingsmöjligheter som har präglat den övriga delen av Järfällas mälarkust framgår tydligt av dagens bergiga och skogklädda landskap med en spridd torpbebyggelse.

Sandvik är Järfällas enda exempel på tidig sommarvillabebyggelse. Både det skyddade läget och byggnadernas arkitektur, trots sentida förändringar, är goda exempel på 1800-talets ideal.

Gåseborg med sitt dominerande läge och stora utbredning, är en av länets mäktigaste fornborgar, och markerar Järfällas centrala läge invid de stora farlederna under järnåldern”.

Huvudbyggnaden, Görvåln

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Områdesbestämmelser med skyddsbestämmelser för de kulturhistoriska värdena finns för Görvälns gård.

Själva huvudbyggnaden är dessutom byggnadsminnesförklarad. Görvälns skola är detaljplanelagd. I övrigt saknas detaljplaner och områdesbestämmelser. Någon form av planläggning, inom andra delar av området är för närvarande ej aktuell.

Områdesbestämmelserna för Görvälns gård är tillkomna för att skydda den kulturhistoriskt värdefulla miljön och innebär bl a en utökad lovplikt, inte bara när det gäller byggnader utan också markarbeten.

För Görvälns skola gäller detaljplan D 940615, där skyddsbezeichnung Qq finns införd. Q avser kulturresevat för befintlig värdefull bebyggelse medan q stadgar att byggnaden inte får rivras och att ändring av byggnaden ej får förvanska dess karaktär eller anpassning till omgivningen. Bygglovplikten har dessutom utökats och gäller både inre och yttre förändringar. Görvälnsområdet ingår i Görvälns naturreservat och reservatsbestämmelserna ger skydd även för kulturlandskapet.

Gåseborg och övriga fornlämningar skyddas genom kulturmiljölagen.

Görvälns griftegård och Pilgrimskapellet skyddas sedan 1996 genom ett särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet, vilket innebär att anläggningen omfattas av den tillståndsprovning som stadgas i kulturmiljölagens fjärde kap 3 §. I korthet innebär detta att alla åtgärder som medför någon form av förändring såväl exteriört som interiört kräver länsstyrelsens tillstånd.

Norra flygeln, Görväln

Förslag till åtgärder

Områdesbestämmelserna med skyddsföreskrifter ger Görvälns gård tillräckligt skydd genom att lovplikten utökats till att gälla alla exteriöra (för huvudbyggnaden samt flyglarna även vissa interiöra) förändringar.

Görvälns skola har också skydd genom beteckningen Qq i detaljplan.

Inom områdesavgränsningen ligger flera äldre gårdar och torp, som inte omfattas av någon form av planläggning och därigenom saknar skydd.

Detta innebär dock inte att de saknar kulturhistoriskt värde, tvärtom måste man här se till att noga bevaka de kulturhistoriska intressena i samband med eventuella renoveringar samt om- och tillbyggnader. Byggnaderna som berörs är Slammertorp, Henriks- torp, Sandudden, Hummelmora torp, Sandvik och Henriksdal. De flesta ägs av Järfälla kommun.

Beträffande kulturlandskapet ger naturreservatsföreskrifterna ett visst skydd. Där är det speciellt viktigt att det öppna landskapet omkring Görvälns gård samt vid Hummelmora/Sandvik bibehålls.

Henriksdals torp

Sandviks gård

Säby- Järvafältet (43)

Huvudbyggnaden vid Säby

Beskrivning

Områdena söder och sydöst om Säbysjön erbjöd redan under förhistorisk tid goda förutsättningar för bosättning. De äldsta kända fornlämningarna daterar sig till bronsålder och bebyggelsekontinuiteten fortsätter sedan via järnålder och medeltid in i historisk tid. Omfattningen och utbredningen av fornlämningarna pekar på att området varit Järfällas centrum under förhistorisk tid.

I och med att flygflottiljen F8 förlades till Barkarby flygfält påbörjades arkeologiska utgrävningar inom området. Efter hand har ytterligare utgrävningar gjorts i samband med exploateringar för vägar och bebyggelse, senast vid Kalvshälla under 1990-talet och Herresta 2006.

Inom området fanns flera idag försvunna gårdar och byar, såsom Ålsta, Herresta, Sten, Håga, Kalvshälla och Kyrkbyn (Järfälla). En del bebyggelselämningar finns dock kvar. Vid Ålsta upptäcktes 1995 ett par skålgropar samt två slipytor, fornlämningstyper som hör hemma i bronsåldern. Fynden var de första i sitt slag i Järfälla.

Säby, som betyder byn vid sjön, är av förhistoriskt ursprung, vilket visas dels av namnet och dels av gravfält i gårdens närhet. Inte långt från huvudbyggnaden finns också en runristning i en berghäll, ristningen kan dateras till 1000-talet e Kr. På 1630-talet gjordes gården till säteri av den dåvarande ägaren Shering Rosenhane. Det var också Rosenhane som på 1650-talet lät uppföra huvudbyggnaden. Som arkitekt har Nicodemus Tessin d ä nämnts. I början av 1700-talet ändrades mittpartiet och kring 1800 tillkom de båda låga sidobyggnaderna.

Byggnaden är avfärgad i gul puts. Det plåttäckta säteritaket kröns av en lanternin. Flyglarna är en våning höga och liksom huvudbyggnaden gulputsade. Även de har säteritak, men dessa är täckta av tvåkupigt tegel. Den ena flygeln uppfördes på 1680-talet, den andra är något yngre.

Säby gård med flyglar är byggnadsminne sedan 1983 och var dessförinnan byggnadsminnesmärke sedan 1965. Skyddsbestämmelserna gäller också det närbelägna stallet och ett välbevarat magasin samt allén som leder upp till gården från Enköpingsvägen. Sedan 1987 ingår hela områ-

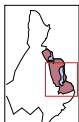
Södra flygeln, Säby gård

det i naturreservatet Västra Järvafältet.

Tre av de torp som legat under Säby finns fortfarande kvar; Tånglöt, Granskog och Björnmyra. Samtliga är välbevarade och ligger traditionellt placerade i kulturlandskapet.

Dessutom finns bebyggelselämningar kvar efter flera andra torp. Utmed Säbysjöns nordöstra del finns exempelvis tydliga lämningar efter Kastberget och Ormudden, som båda hörde till Stens by samt Håga båtmanstorp som lydde under Haga. Dessa bebyggelselämningar är också en viktig del i kulturlandskapet.

Av stor betydelse för helhetsmiljön är landskapet, med omväxlande odlings- och beteslandskap och skog. Det är ytterst viktigt att kulturlandskapet bibehålls öppet.

Säby gårds placering vid Säbysjön och Järvafältet

Motiv för bevarande

”Järfälla kulturhistoriska miljöer” s 145 f.

”Kulturlandskapet söder om Säbysjön är en viktig del av Järvafältet och den centrala järnåldersbygd som fanns här. En stor mängd fornlämningar berättar tillsammans med det omgivande odlingslandskapet och by- och gårdslämningarna i området om ett jordbrukssamhälle med lång kontinuitet.

Trots att de olika gårdarnas bebyggelse har försvunnit kan man få en god uppfattning om de naturliga förutsättningarna, i form av bördig mark lämpad för odling och bete samt vattenförbindelser, som gjort området attraktivt för bosättning från troligen bronsåldern och framåt. Säby gård är en välbevarad karolinsk herrgårdsanläggning. Tillsammans med de andra gårdarna och byarna som legat i området har den också skapat förutsättningarna för all den torpbebyggelse som har funnits här, och idag huvudsakligen finns kvar som kulturhistoriskt viktiga spår i landskapet”.

Gällande bestämmelser och rekommendationer

Säby gård (huvudbyggnad, flyglar, stall, magasin samt allé) är byggnadsminne och omfattas av bestämmelserna i kulturmiljölagen. För Säby finns också en detaljplan, där gården har Q-beteckning. Större delen av det kulturhistoriskt avgränsade området ligger inom naturreservatet och reservatsbestämmelserna ger ett visst skydd åt det öppna kulturlandskapet.

Förslag till åtgärder

Genom byggnadsminnesförklaringen och detaljplanen har Säby gård ett tillräckligt skydd. I övrigt saknas dock skydd för de kulturhistoriska värdena, inte minst när det gäller den bevarade torpbebyggelsen. Det innebär att man måste bevaka de kulturhistoriska intressena noga i samband med eventuella renoveringar samt om- och tillbyggnader. Samtliga byggnader inom området, inklusive Säby gård, ägs av Järfälla kommun.

Fornlämningarna omfattas av kulturmiljölagens bestämmelser.

Beträffande det öppna kulturlandskapet ger reservatsbestämmelserna ett visst skydd.

Alsta byväg

Rocksta gård